

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра правоохоронної діяльності та поліціїстики

Факультет № 6

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни *«Напрями розвитку науки адміністративного права та процесу»* вибіркових компонент освітньої програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

081 Право 081 Law

за темою – *Наукові пошуки оптимальної структури та змісту Особливої частини адміністративного права*

Харків 2023 рік

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30 серпня 2023 року №7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25 серпня 2023 року
№7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29 серпня 2023 року №7

Розглянуто на засіданні кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики
Протокол від 18 серпня 2023 року № 8

Розробники:

1. Завідувач кафедри адміністративного права та процесу факультету №1, д.ю.н., професор Салманова О.Ю.
2. Професор кафедри адміністративного права та процесу факультету №1, д.ю.н., професор Гусаров С.М.
3. Доцент кафедри адміністративного права та процесу факультету №1, д.ю.н., професор Джафарова М.В.
4. Професор кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики факультету №6, д.ю.н., професор Бугайчук К.Л.

Рецензенти:

1. Професор кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування, к.ю.н., доцент Іванцов В. О.,
2. Заступник начальника відділення поліції №3 Харківського районного управління поліції №1 ГУНП в Харківській області, д.ю.н., с.н.с. Прокопенко О.Ю.

План лекції

1. Пошуки побудови оптимальної структури Особливої частини адміністративного права.
2. Перспективи формування в структурі Особливої частини адміністративного права окремих підгалузей.
3. Розвиток наукових досліджень особливостей адміністративно-правового регулювання публічного управління в окремих сферах і галузях.

Рекомендована література:

Основна

1. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
2. Бакуменко В. Д., Бондар І.С., Горник В. Г., Шпачук В. В. Особливості публічного управління та адміністрування: навчальний посібник. Київ: КНУКіМ, 2016. 167 с.
3. Питання адміністративного права. Кн. 2. Відп. за вип. Н. Б. Писаренко. Харків: ООО «Оберіг», 2018. 182 с.
4. Бородин І., Шапенко Л. Еволюція адміністративного права України. *European political and law discourse*. 2016. № 3 (2). С. 121-125.
5. Адміністративне право України (Загальна частина): навч. посібник / за заг. ред. О.А. Задихайла. Х.: Право, 2016. 298 с.
6. Адміністративне право України: підручник / В. В. Середа, О. Л. Хитра, Ю. С. Назар, Д. І. Йосифович, Я. М. Когут та ін. ; за заг. ред. Ю. С. Назара. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 680 с.

Додаткова

1. Наука адміністрації й адміністративного права. Загальна частина (за викладами професора Юрія Панейка) / укладачі: В. М. Бевзенко, І. Б. Коліушко, О. Р. Радишевська, І. С. Гриценко, П. Б. Стецюк. К. : Дакор, 2016. 464 с.
2. Адміністративне право: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Зуй та ін. ; за заг. ред. В. М. Гаращука. Харків: Право, 2017. 174 с.
3. Адміністративне право України. Загальна частина у схемах: навч. посіб. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Сокурєнка; О. В. Брусакова, Д. В. Швець та ін. Харків : ХНУВС, 2019. 236 с.

4. Особливе адміністративне право: підручник / за ред. Бернда Візера, Ярослава Лазура, Тетяни Карабін, Олександра Білаша. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 464 с.
5. Адміністративно-правова реформа в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ: КНТ, 2022. 180 с.
6. Курко М. Н. Наука поліцейського права в Українському державотворенні: витоки, віхи, історіографія, сучасний стан і шляхи пріоритетного розвитку. *Наше право*. 2015. № 4. С. 17-22.
7. Гришина Н. В. Вплив поліцейського права на формування адміністративного права. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. Випуск 25. 2018 . С.42-44.
8. Швець Д. В. Сучасна поліцейстика як науковий та навчальний напрям у діяльності МВС України. Проблеми сучасної поліцейстики. Харків, 2021. С. 37-41.
9. Бойко І.В. Основні види поліцейської діяльності в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 3. Том. 1. С. 117-124.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бородін І., Шапенко Л. Еволюція адміністративного права України. *European political and law discourse*. 2016. № 3 (2). С. 121-125. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/21849/1/Бородін_Шапенко.PDF
2. Карабін. Т. Проблеми формування поліцейського права у системі особливого адміністративного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 68. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/253970>
3. Поліцейське право: методичні рекомендації (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Електронне видання. / Л. Біла-Тіунова, А. Кубаєнко; Нау. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2023. 53 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.2397>.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р., ратифікована Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятий 34-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН 17 грудня 1979 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_282
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.84. № 8074-10 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
8. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р.. № 580-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

Текст лекції

1. Пошуки побудови оптимальної структури Особливої частини адміністративного права.

Особлива частина включає норми, які діють в масштабі галузей і сфер державного управління. Це – адміністративно-правові норми, які визначають організацію управління економічною, соціально-культурною, адміністративно-політичною сферами та окремими галузями суспільного життя держави. Кожна із вказаних сфер державного управління регулюється як в цілому, так і по галузях.

Наприклад, економічна сфера включає такі галузі управління: промисловість; сільське господарство і агропромисловий комплекс; капітальне будівництво і житловокомунальне господарство; транспорт і дорожнє господарство; торгівля і зовнішні економічні зв'язки; зв'язок тощо.

Особлива частина адміністративного права конкретизує норми Загальної частини виходячи із специфічних умов їх застосування, наприклад, в рамках певної галузі державного управління. Різноманітні управлінські відносини, що регулюються адміністративним правом, можна конгломерувати в однорідні блоки. Йдеться про виділення певних груп адміністративно-правових норм за ознакою регулювання однорідних адміністративно-правових відносин, тобто правових інститутів.

Так, в адміністративному праві виділяються такі правові інститути: – суб'єкти адміністративного права; – акти управління; – адміністративна відповідальність; – контроль і нагляд; – державна служба; – правовий статус громадян та ін. Кожен з таких правових інститутів може включати в себе одночасно норми як Загальної так і Особливої частини адміністративного права. Норми вказаних адміністративно-правових інститутів регулюють відносини, які мають спільний характер для всіх напрямів управлінської діяльності. Разом з тим, норми адміністративного права групуються шляхом виділення норм, що регулюють відносини в певних сферах державного

управління (наприклад, господарська, адміністративнополітична сфери), або в окремих його галузях (наприклад, промисловість, торгівля, охорона здоров'я).

Адміністративне право поділяється також на матеріальну і процесуальну частини. Норми матеріального адміністративного права закріплюють систему органів виконавчої влади держави, їх компетенцію, структуру, а також права і обов'язки громадян, підприємств, установ, організацій, посадових осіб у сфері державного управління.

В адміністративному праві немає єдиного універсального процесу, як це має місце в кримінальному та цивільному праві (кримінально-процесуальне та цивільно-процесуальне право). Адміністративний процес має дуже багато різновидів, що визначається широтою і розмаїттям суспільних відносин, які регулюються нормами адміністративного права. Наприклад, навіть у сфері вирішення індивідуальних справ, одна процедура встановлена стосовно надання житла, інша – щодо видачі дозволу на придбання мисливської рушниці, третя – для вирішення питання про прийом на навчання до навчальних закладів, четверта – для вирішення справ про адміністративні правопорушення. У той же час, і наведені вище і інші процеси мають певні спільні риси, що є підставою, на наш погляд, для виділення особливої галузі права – адміністративно-процесуального права і його кодифікації окремо від адміністративного права.

У наш час ця точка зору має як своїх прихильників так і противників серед учених-юристів. Дане питання не вирішене, і поки що у багатьох джерелах адміністративного права містяться одночасно і матеріальні і процесуальні норми. В окремих літературних джерелах інколи виділяють третю частину адміністративного права – Спеціальну.

Спеціальна частина адміністративного права, на думку авторів, включає в себе норми, що регулюють адміністративно-правову діяльність суб'єктів управління конкретними сферами. Наприклад, адміністративна діяльність органів внутрішніх справ, адміністративна діяльність органів митного контролю тощо.

На нашу думку, Спеціальну частину складають процесуальні норми Особливої частини адміністративного права і виділення окремо Спеціальної частини є недоцільним. Ми розглянули систему адміністративного права, тобто його внутрішню побудову і взаємозв'язки між окремими нормами, частинами та адміністративно-правовими інститутами.

2. Перспективи формування в структурі Особливої частини адміністративного права окремих підгалузей

Останнім часом у численних адміністративно-правових дослідженнях було обґрунтовано доцільність відходу від переліку управлінських галузей у формуванні Особливої частини адміністративного права (чи Особливого адміністративного права) і переходу до виділення адміністративно-правових підгалузей. Адже в наш час ні у кого не викликає сумнівів існування, наприклад, митного права, медичного права тощо, які у проекті навіть не згадано. Перелік таких підгалузей постійно зростає, тому не потрібно намагатися перерахувати їх абсолютно повно. Адже з розвитком суспільства, законодавства і науки будуть формуватися й нові підгалузі, які також потребуватимуть наукового осмислення. Проте єдино вірним критерієм формування Особливого адміністративного права вважаємо саме визначення видів таких підгалузей.

Наявність підгалузей права зумовлюється: складністю суспільних відносин, що регулюються правом; багатоаспектністю предмета регулювання; наявністю системи однотипних інститутів у межах окремої галузі права; специфікою методів регулювання, які характеризують галузь, та необхідністю ефективної організації структурних елементів права, що становлять його систему. Нагромадження нормативних матеріалів у зв'язку з розвитком, ускладненням і зростанням значення суспільних відносин, які ним регламентуються, спричиняє розширення меж окремих підгалузей. Ці процеси приводять до утворення на їх основі нових самостійних галузей права.

Підгалузь права — система однорідних предметно пов'язаних інститутів певної галузі права, які регулюють певну сферу суспільних відносин специфічним методом правового регулювання.

Пропонуємо виділити наступні адміністративно-правові підгалузі:

- адміністративно-господарське право,
- адміністративно-ресурсне право,
- транспортне (інфраструктурне) право,
- містобудівне право,
- митне право,
- освітнє право,
- наукове право,
- інформаційне право,
- телекомунікаційне право,
- спортивне право,
- медичне право,
- військове право,
- право національної безпеки,
- поліцейське право,
- міграційне право,
- кримінально-виконавче право.

Р.С. Мельник та С.О. Мосьондз виділяють додатково такі підгалузі:

- муніципальне право,
- право публічної служби,
- адміністративно-деліктне право,
- право соціального забезпечення,
- фінансове право.

3. Розвиток наукових досліджень особливостей адміністративно-правового регулювання публічного управління в окремих сферах і галузях

Проблема ефективної участі держави у сфері господарювання має і сьогодні неабияке значення та пов'язана з результативністю, дієвістю здійснюваних нею заходів, дій, приписів, досягненням поставлених цілей. Наразі регуляторна політика в Україні не виступає ефективним інструментом державного впливу на підприємництво.

Підтвердженням цього є відсутність чіткої практики реалізації державної регуляторної політики, відповідно до якої зміни в законодавство про підприємництво можуть бути внесені лише з урахуванням їх ефективності. Будь-які зміни в господарській сфері повинні відбуватися в рамках загальної концепції, заздалегідь сформованої і ухваленої у встановленому законом порядку. Це не лише унеможливить здійснення державними органами несумісних між собою заходів впливу на господарську діяльність, а й сприятиме налагодженню загальнодержавного обговорення проєктів регуляторних актів і, як наслідок, – формуванню належної державної регуляторної політики з урахуванням ефективності господарсько-правового регулювання.

Здійснення державної регуляторної політики в сфері господарювання полягає в організації та впорядкованості правовідносин між регуляторними органами, органами публічної адміністрації та суб'єктами господарювання з метою забезпечення прийняття економічно доцільних та ефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для подальшого розвитку господарської діяльності. За час розбудови нашої держави нормативне забезпечення державної регуляторної політики України у сфері господарювання пройшло тривалий і складний шлях розвитку, результатом чого стало створення більш сприятливих умов для ведення господарської діяльності, запровадження в Україні європейських підходів у сфері делегування функцій держави суб'єктам господарювання.

Досвід розвинених країн світу свідчить, що будь-яка держава тією чи іншою мірою втручається в сферу господарювання. З урахуванням думки

Д. Стеценка, основними завданнями публічної адміністрації у сфері господарювання є: створення умов для зайнятості працездатного населення і забезпечення соціального захисту громадян; захист навколишнього середовища та забезпечення раціонального природокористування; розвинення місцевого самоврядування; зовнішньоекономічна діяльність та організація міждержавних відносин, створення державного валютного фонду; формування фінансово-бюджетної політики та її реалізація через механізм оподаткування, розподіл і перерозподіл бюджетних асигнувань; кредитно-грошове регулювання, контроль за грошовим обігом; здійснення цінової політики; розміщення державних контрактів на виробництво продовольства, товарів і послуг, розподіл їх відповідно до потреб та обов'язків держави; управління виробництвом електроенергії, розвитком енергетичної бази і забезпечення нею народногосподарських потреб; організація внутрішніх комунікацій, мереж і шляхів сполучення, інженерних комунікацій та їх комутація в міжнародну систему відповідних мереж; державна підтримка підприємництва; здійснення заходів щодо конверсії виробництва; вироблення механізмів та ефективних структур щодо захисту українського ринку, стимулювання конкуренції; стимулювання за допомогою економічних важелів (цільових субсидій, податкових пільг тощо) модернізації технологій, інноваційної діяльності, освоєння нових видів продукції та послуг; розроблення і реалізація програм роздержавлення, приватизації власності, антимонопольних заходів; забезпечення раціонального використання земельних ресурсів, розміщення на території держави промислових споруд, об'єктів виробничої інфраструктури, інженерних мереж; забезпечення достатнього рівня профілактики та охорони здоров'я населення, визначення обов'язкового необхідного обсягу медичних послуг у межах безкоштовного лікування хворих у державних медичних установах; організація функціонування національної пошти, телеграфу та інших видів зв'язку.

Базовими щодо адміністративно-правового регулювання сфери господарювання є розробки Т. Кравцової, яка вважає, що діяльність органів

влади спрямована на захист прав і свобод своїх громадян, захист окремих груп інтересів у господарській сфері суспільства. Між органами публічної влади і суб'єктами господарювання виникають відносини, які мають адміністративний характер, що обумовлюється, по-перше, тим, що в цих відносинах органи виконавчої влади і місцевого самоврядування не є суб'єктами, наділеними господарською компетенцією, а становлять собою органи публічної влади; по-друге, їх діяльність у сфері господарювання пов'язана з публічно-владними повноваженнями, а саме: з виконанням управлінських функцій щодо суб'єктів господарювання (регулювання господарської діяльності та контролю за нею) і з наданням суб'єктам господарювання адміністративних послуг (ліцензування, патентування, реєстрації тощо).

Сутність механізму адміністративно-правового забезпечення державної регуляторної політики у сфері господарювання полягає в тому, що він виконує подвійну роль: з одного боку, виступає регулятором адміністративно-господарських відносин, що виникають під час здійснення регуляторної політики у сфері господарювання між органами публічної адміністрації та суб'єктами господарювання, а з іншого, – є адміністративно-правовою гарантією збереження можливості реалізації визначених Конституцією та законами України прав та інтересів суб'єктів господарювання. Зміст зазначеного механізму розкривається через визначення мети, завдань, напрямів, об'єктів, суб'єктів, форм та методів реалізації регуляторної політики, що виявляється в обов'язку держави не лише закріпити права та свободи суб'єктів господарювання на найвищому рівні, а й створювати всі необхідні умови для їх належної реалізації, зменшення втручання держави у господарську діяльність. Наголошено, що державою мають бути вжиті всі заходи політичного, соціально-економічного, організаційного, правового та іншого характеру, спрямовані на забезпечення права кожного громадянина на здійснення легальної господарської діяльності, виявлення, попередження та усунення об'єктивних і суб'єктивних причин й умов, що породжують та сприяють порушенню цього права, а також на забезпечення прийняття економічно

доцільних й ефективних регуляторних актів, здійснення з боку держави контролю та нагляду у сфері господарювання для усунення незаконності, що може призвести до негативних наслідків як для суб'єктів господарювання, підприємців та споживачів, так і для економіки держави.

Здійснення регуляторної політики полягає в установленні простих, чітких, зрозумілих для всіх «правил гри», забезпеченні їх загального дотримання, створенні умов для вільного доступу до всіх сегментів ринку за єдиними правилами, гарантування всім суб'єктам господарювання захисту їх загальних прав та інтересів». Для досягнення зазначеної мети держава має вжити таких заходів: сформувати розгалужену ринкову інфраструктуру; запровадити ґрунтовну програму стимулювання внутрішнього ринку в межах відкритої економіки; забезпечити економічно-правовий протекціонізм щодо вітчизняного виробника; перерозподілити ресурси від економічного зростання експортоорієнтованих галузей на вітчизняне виробництво в цілому; змінити фіскальну функцію регулювання на функцію якісного контролю в разі дотримання вимог економічної безпеки; забезпечити конкурентоспроможність національної економіки на засадах високої продуктивності праці та посилення антимонопольного регулювання; посилити регуляторний вплив державної фінансової політики щодо активізації іноземних інвестицій в Україні; послабити диспропорції в територіальній структурі господарства країни та в її окремих регіонах тощо. Беручи до уваги той факт, що, починаючи з 90-х років минулого століття, неузгодженість між курсом України на перехід до ринкової економіки та існуючою нормативно-правовою базою регулювання сфери господарювання, орієнтованою на адміністративно-командні принципи, призвела фактично до ситуації, за якої провадження вузьковідомчих інтересів органів виконавчої влади необґрунтовано впливало на зростання витрат на діяльність суб'єктів підприємництва, витіснення їх у тіньову сферу і, як результат, утворення несприятливого бізнес-середовища в нашій державі. На жаль, державне регулювання у сфері господарювання не є достатнім для створення сприятливого клімату для розвитку підприємництва.

Окрему увагу хочеться зацентрувати й на українському медичному праві, яке сьогодні перебуває у досить активній стадії свого розвитку. Спостерігається тенденція до удосконалення медико-правових відносин, що пов'язано, насамперед, з удосконаленням управлінських відносин у сфері медицини з урахуванням зарубіжного досвіду, активним розвитком приватної медицини, появою та активним запровадженням в Україні добровільного медичного страхування, розвитком відносин у сфері репродуктивних технологій, трансплантології, клінічних досліджень, підвищенням юридичної обізнаності населення і, як наслідок, збільшенням кількості судових справ, суб'єктами яких виступають учасники медичних правовідносин. Все це, безумовно, призводить до необхідності вдосконалення нормативно-правової бази правового регулювання відносин у сфері медицини, а надалі - до виокремлення галузі медичного права у самостійну галузь права.

Так, Н.Б. Болотіна розглядає медичне право як систему правових норм, які регулюють якісно своєрідні суспільні відносини, змістом котрих є вплив на фізичне і психічне здоров'я людини за допомогою медичних засобів, що здійснюється медичними працівниками. На її думку, концепція медичного права виникла з практичних потреб, адже кожна людина протягом життя неодмінно стає суб'єктом відносин з приводу надання медичної допомоги. У такому розумінні медичне право «зустрічає» людину при появі її на цей світ і супроводжує протягом життя аж до відходу у «світ інший». Отже, є велика потреба не лише в досконалих засобах лікування, діагностування, профілактики, а й в ефективному юридичному механізмі забезпечення права людини на медичну допомогу.

Як відомо, структура системи права формується згідно з предметом і методом правового регулювання. Структура складається з норм права, що об'єднуються в інститути й субінститути права. У свою чергу, інститути й субінститути права об'єднуються в галузі й підгалузі права. Основними структурними елементами системи права є норми, інститути й галузі права.

На думку В.Ю. Стеценка, предмет медичного права - це суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення медичної діяльності. У свою чергу, під медичною діяльністю вчений розуміє комплексну систему, що включає організацію надання громадянам медичної допомоги, її безпосереднє надання в рамках діагностичних, лікувальних і профілактичних заходів, а також контроль якості медичних послуг, що надаються. На його думку, дане визначення медичної діяльності акцентує увагу на тих процесах, у ході яких виникають численні суспільні відносини, що складають предмет медичного права. Перелік таких процесів не може бути вичерпним, оскільки медична наука розвивається, надання медичної допомоги постійно удосконалюється, з'являються все нові нові області охорони здоров'я, що спричиняє появу нових суспільних відносин. Проте, як основа для сприйняття предмета медичного права зазначене визначення є виправданим.

І.Я. Сенюта вважає, що до предмета медичного права входять всі суспільні відносини, що виникають у процесі надання медичної допомоги, яка застосовується з діагностичною, профілактичною, лікувальною й реабілітаційно-відновною метою з тим, аби забезпечити право людини на охорону здоров'я.

Правовідносини, які входять до предмета медичного права, слід поділити на дві групи. До першої групи відносин слід віднести ті, які виникають при здійсненні медичної діяльності з надання медичної допомоги. Це відносини між пацієнтом і лікарем при здійсненні останнім профілактичних, діагностичних, лікувальних заходів. Вони становлять «кістяк» відносин у сфері медицини. Другу групу відносин становлять відносини, пов'язані із наданням медичної допомоги, а саме: відносини у сфері внутрішньої організації надання медичних послуг; ліцензування та акредитація медичних організацій; із здійснення контролю та нагляду у сфері охорони здоров'я; обов'язкове медичне страхування тощо. Ці відносини пропонуємо назвати організаційно-правовими відносинами у сфері медицини, оскільки вони є базисом виникнення відносин

при здійсненні медичної діяльності з надання медичної допомоги й забезпечують якісне її надання.

Оскільки державна система охорони здоров'я в Україні історично була сформована як монопольна, з жорсткими адміністративними методами управління всіма соціально-економічними процесами в галузі, відносини у сфері охорони здоров'я, безумовно, за своєю природою були, а в окремих випадках і сьогодні залишаються, адміністративними. Як відомо, адміністративному праву притаманний імперативний метод правового регулювання суспільних відносин. З іншого боку, розвиток приватної медицини, медичного страхування та й самі правовідносини в ланцюгу «лікар-пацієнт» потребують більшої свободи вибору можливого варіанта поведінки учасників таких відносин, а отже їм притаманний диспозитивний метод правового регулювання.

Усвідомлення самотійної галузевої належності медичного права сприятиме його подальшому розвитку, удосконаленню правового регулювання окремих галузевих інститутів, запровадженню нових механізмів охорони та захисту прав та інтересів суб'єктів у сфері охорони здоров'я.